

Bomen nieuws

Vleermuizen verblijven
graag in boomholtes

De 1000-jarige eik bij
kasteel de Doornenburg

Iepenarboretum
aan het IJ

Folder in een nieuw jasje

IN DEZE BOMENNIEUWS IS EEN FOLDER GEVOUWEN: BOMEN BIJ DE ERFGRENS. HET IS GEEN RECLAME, MAAR EEN HULPMIDDEL, ZODAT U VOORBEREID BENT ALS UW BUREN AAN U VRAGEN OM UW BOOM TE KAPPEN OF EEN OVERHANGENDE TAK TE VERWIJDEREN.

U heeft er geen idee van hoe vaak de Bomenstichting voor dit soort drama's wordt gebeld. Of voor andere problemen met burens. De schatting is dat de helft van de telefoontjes gaat over burenvragen. Terwijl de één de boom wil beschermen tegen zijn burens, wil de ander juist weten wat zijn rechten zijn bij overlast van een boom of haag.

Het gaat niet alleen om schaduw, vallende bladeren, overhangende takken en wortelopdruk. Wat dacht u van de klacht over vogels in de bomen? Het is echt voorgekomen dat iemand belde met een klacht over het lawaai van zingende vogels. Het bleek om eksters te gaan een paar huizen verderop. Verbijsterend is telkens weer om te horen dat bomen tijdens de vakantie van de eigenaar eigenmachtig door de burens zijn gesnoeid, vaak op een nogal rigoureuze wijze: alle takken aan één kant eraf. Meestal kan een klager wel duidelijk worden gemaakt dat hij de nadelen van een boom van de burens voor lief moet nemen. Maar het komt ook voor dat iemand echt last heeft van de boom van de burens. Dan wijzen we de klager wel op zijn rechten en geven we advies over de beste aanpak.

Misschien vraagt u zich af waarom we in deze tijd van de elektronische snelweg weer een papieren folder uitbrengen. De folder *Bomen bij de erfgrans* is vooral bedoeld voor gemeenten. De vorige versie van de folder lag bij veel gemeenten op de balie. Telkens kregen wij verzoeken om een nieuwe voorraad toe te sturen, maar helaas waren de folders al jaren niet meer leverbaar, net als het boekje *Bomen met je burens*. Nu is de folder er dus weer, aangepast aan de tekst van het geheel herziene boekje *Bomen met je burens* (zie blz. 9) en in een nieuw jasje. De folders zijn te bestellen via de website van de Bomenstichting, een telefoontje/briefje is natuurlijk ook goed. Kosten: € 1 per stuk exclusief verzendkosten; donateurs en beheerderabonnees krijgen een flinke korting.

Hanna Hirsch

In dit nummer

4 BOOMVERZORGER EEN BEROEP MET EEN EIGEN OPLEIDING

Op de Helicon-vestigingen in Eindhoven en Apeldoorn worden ze opgeleid. Ze vallen op. De leerling-boomverzorgers houden van avontuur, fysieke inspanning, de geur van motorolie en vooral van bomen.

12 WETSVOORSTEL NATUURBESCHERMING

De Tweede Kamer behandelt het wetsvoorstel 'Wet natuurbescherming'. Beoogd vervanger van de huidige Natuurbeschermingswet, de Flora- en faunawet en de Boswet. Een voorstel met ingrijpende gevolgen voor populieren en wilgen.

18 GEDENKBOS ASTEN GROEIT VERDER

Tweehonderdvijftig bomen moesten er komen. Helaas, er passen op het lapje grond maar honderd à honderdvijftig bomen. In november zijn er elf bomen bij gekomen. Asten is op de helft.

EN VERDER IN DIT NUMMER

Inleiding.....	3
Kwetsbare boombeminaars	6
Bomenbordjes, Bomen met je burens, mededelingen.....	9
Iepenarboretum aan het IJ	10
De 1000-jarige eik.....	14
Het verhaal van de bomen	17
Inspectieronde monumentale bomen	20
Donateursdag.....	22
Boekrecensie, colofon	23
Versteend hout.....	24

Op de Helicon-vestigingen in Eindhoven en Apeldoorn stroomt jaarlijks een nieuwe lichter boomverzorgers uit. En je haalt ze er meteen uit: de leerling-boomverzorgers houden van avontuur, fysieke inspanning, de geur van motorolie en vooral van bomen.

De afgelopen dertig jaar heeft de boomverzorging zich razendsnel ontwikkeld. Een belangrijke reden hiervoor is het ontstaan van 'de stadsboom'. Met de groei van de steden en een toenemende druk op de buitenruimte gaat het beheer van bomen veel verder dan aanplanten, snoeien en kappen. Zo is de bodem in de stad en langs wegen niet vanzelfsprekend geschikt voor boomgroei. Ook is een boomkeuze van veel meer afhankelijk dan bijvoorbeeld een gewenste hoogte, breedte en bladkleur. De ene boom kan beter tegen luchtverontreiniging dan de andere en ook de bodemgesteldheid en de gevoeligheid voor snoei en ziekten zijn belangrijke selectiecriteria.

VAKKENNIS EN VAKVAARDIGHEID

Om jezelf boomverzorgers te kunnen noemen moet je daarom een breed spectrum aan onderwerpen beheersen. Die onderwerpen zijn binnen de opleiding onder te verdelen in vakkennis en vakvaardigheid. De vakkennis omvat de onderwerpen bomenkennis, standplaatsinrichting, ziekten en plagen en boomveiligheidscontrole. De vakvaardigheid omvat de onderwerpen snoeien, klim- en werktechnieken, hoogwerkergebruik, velling, verplanten van volwassen bomen en standplaatsverbetering. Het uitvoeren van boomcontroles is ook het werk van de boom-

verzorgers. Daarbij worden de bomen op veiligheid gecontroleerd en wordt geadviseerd bij ziekten en plagen.

Het toegenomen aantal knelpunten rondom bomen heeft niet alleen geleid tot een vakinhoudelijke verdieping maar ook tot wet- en regelgeving. Er zijn certificaten voor het werken met de motorkettingzaag en het werken met een hoogwerker. Binnen de opleiding komt ook de Flora- en faunawet aan bod. Hierbij wordt van een boom-

**EEN BOOMVERZORGER IS GEEN HOVENIER, GEEN BOOM-
CHIRURG EN GEEN BOSBOUWER. BOOMVERZORGING IS
EEN VAK APART. ZEG MAAR GERUST EEN SPECIALISME.
VREEMD GENOEG KENDE DE BRANCHE VOOR DIT VAK
JARENLANG GEEN OFFICIËLE OPLEIDING. WEL WERDEN
ER VERSCHILLENDE CURSUSSEN AANGEBODEN, MAAR
INMIDDELS IS DE BOOMVERZORGING INGEBURGERD IN
HET REGULIERE ONDERWIJS.**

verzorgers verwacht dat hij zijn werkzaamheden uitvoert zonder schade toe te brengen aan beschermde flora en fauna. Ook heeft de sterke toename van bomen in de stedelijke omgeving gezorgd voor regelgeving met betrekking tot de veiligheid van de openbare ruimte. Zo heeft iedere boombezitter een zorgplicht. Met een reguliere en vakkundige boombeoordeling wordt het risico op schade en letsel door bomen zoveel mogelijk voorkomen.

BBL-OPLEIDING

Voor de ontwikkeling van de mbo-opleiding hebben de boomverzorgende bedrijven en de opleidingsinstellingen nauw samengewerkt. Deze samenwerking is blijvend. Ervaren boomverzorgers verzorgen gastlessen en docenten gaan op hun beurt regelmatig op bedrijfsbezoek. Een belangrijke link tussen de beroepspraktijk en de onderwijsinstellingen zijn de leerlingen zelf. Zowel in Eindhoven als in Apeldoorn zijn de meeste leerling-boomverzorgers in dienst bij een boomverzorgend bedrijf. Zij volgen een Beroeps Begeleidende Leerweg (BBL-oplei-

ding). Dit houdt in dat de leerlingen daadwerkelijk werkzaam zijn in de praktijk en dat ze zo'n acht weken per studiejaar onder de pannen zijn bij hun school. De docent heeft nauw contact met de praktijkbegeleider op de werkplek van de leerling. Zo wordt er zorg voor gedragen dat de werkplek ook een leerplek is.

EUROPEAN TREEWORKEER (ETW-ER)

Een belangrijke impuls voor deze specialistenopleiding is de ontwikkeling van een Europese standaard, de European Treeworker. Dit Europees erkende certificaat wordt in Nederland steeds vaker als voorwaarde gesteld om aan bomen te mogen werken. De overheid is een belangrijke opdrachtgever voor boomverzorgers en

steeds meer werkzaamheden in de openbare ruimte worden door middel van bestekken uitgevoerd. Om ervoor te zorgen dat de werkzaamheden aan bomen ook duurzaam gebeuren is de inzet van specialisten noodzakelijk. De verplichtstelling van het ETW-certificaat waarborgt in belangrijke mate de boomkwaliteit bij deze werken.

Op dit moment is er in Nederland een tekort aan European Treeworkers. De leerlingen worden in Apeldoorn en Eindhoven opgeleid aan de hand van de competenties voor ETW-er. De leerling haalt een diploma op niveau 3 en is daarmee optimaal voorbereid om deel te nemen aan het examen ETW.

ERKENNING VOOR HET VAK

De invoering van het ETW-certificaat is een aanzet geweest tot erkenning van het vak boomverzorgers. Een vak dat zich razendsnel ontwikkelt en professionaliseert. Bomen zijn ons groene kapitaal en hier moeten we bewust en bekwaam mee omgaan.

BOOM- VERZORGER

een beroep met
een eigen opleiding

OPEN DAGEN

Helicon Eindhoven 24 januari 2015

Helicon Apeldoorn 7 februari 2015

www.helicon.nl

Gewone grootoorvleermuis, foto: Bernadette van Noort

ZE KRIJPT DICHT TEGEN HAAR MOEDER AAN, ZOEKT DE WEG NAAR HAAR TEPSEL EN DRINKT WAT MELK. ZE IS ÉÉN VAN DE DIEREN IN EEN GROEPJE VAN TWAALF DAT DICHT OPEENGEPAKT ZIT, ZES MOEDERS MET IEDER EEN JONG. HET IS EEN VERTROUWDE PLEK, AL VIJFTIEN JAAR KOMEN MOEDERS HIER SAMEN OM HUN JONGEN TE WERPEN. DE OUDSTE IN DE GROEP IS HIER OOK VIJFTIEN JAAR GELEDEN GEBOREN. HET VERMOLMDE HOUT IS DAN OOK DOORDRENKT MET HUN GEUR.

Kwetsbare boombemimmers

Franjestaart vliegend, foto: Bernadette van Noort

De Bechsteins vleermuis komt alleen in Europa voor en is overal in Europa zeldzaam. Deze soort bewoont vrijwel uitsluitend holle bomen. Waarschijnlijk is de soort zo zeldzaam omdat bij het bosbeheer te weinig bomen met holten gespaard blijven. Foto: René Janssen.

De voorgaande tekst zou over een zoogdier ter grootte van een das of een ree kunnen gaan, maar gaat over vleermuizen. In Nederland komen zeventien vleermuissoorten voor, waarvan ongeveer de helft overwegend of regelmatig holten in bomen als verblijfplaats gebruikt. Vaak worden oude, naar boven toe uitgerotte spechtengaten gebruikt, maar inrottingsgaten, scheuren en de ruimte achter loshangende schors kunnen ook als verblijfplaats dienen. Wat betreft de boomsoort is er in feite geen voorkeur. Maar omdat vooral inlandse eik, beuk en Amerikaanse eik in onze bossen de kans krijgen groot genoeg te worden om geschikte holten te ontwikkelen zijn daarin ook de meeste vleermuisverblijfplaatsen te vinden.

Soms zitten er meer dan honderd vleermuizen samengepakt in een boomholte, maar meestal vormen de boombewoners vrij kleine groepen van twintig tot dertig dieren. Zo'n groep gebruikt niet één boomholte maar wisselt regelmatig tussen verschillende bomen. Op die manier wordt voorkomen dat een predator (natuurlijke vijand) als de bosuil leert waar hij vleermuizen kan vangen. Bovendien

krijgen parasieten, die hun eieren afzetten tegen de wand van een boomholte, zo minder kans zich aan de vleermuizen te goed te doen.

WEINIG OUDE BOSSEN

Onder de boombewonende vleermuizen zijn vrij algemene soorten als de rosse vleermuis en watervleermuis, maar ook zeer zeldzame als de Bechsteins vleermuis en de mopsvleermuis. Dat deze twee soorten in ons land zeldzaam zijn houdt wellicht verband met de schaarste aan oude bossen. Vleermuizen zijn beslist niet de enige dieren die graag boomholten als verblijfplaats gebruiken. Ook vogels als de bonte en groene specht, de bosuil, de kauw en de spreeuw, zoogdieren als de eekhoorn en boommarter en allerlei insecten als wespen en mieren bewonen graag holten in bomen. Tegen die mededingers hebben vleermuizen meestal geen verweer; nemen die andere dieren een holte in gebruik dan verdwijnen de vleermuizen.

ANDERE FUNCTIES VAN BOMEN VOOR VLEERMUIZEN

Vleermuizen gebruiken bomen niet alleen als verblijfplaats. Rond bomen leven talloze insectensoorten die door

vleermuizen worden gegeten. Doordat vleermuizen vooral veel voorkomende insecten eten helpen ze in het tegengaan van plagen van bijvoorbeeld de dennenscheerder. Verder bieden bomen beschutting tegen wind en predatoren. Bomenrijen worden als geleidende structuur gebruikt tussen de plaats waar vleermuizen zich overdag schuilhouden en het gebied waar ze 's nachts op insecten jagen.

Waar boombewonende vleermuizen ontbreken is een gering aanbod aan bomen met holten meestal de oorzaak. Dit is op veel plaatsen in ons land het geval. De boom als verblijfplaats is voor boombewonende vleermuizen de belangrijkste functie.

LEEFWIJZE

Vleermuizen zijn kleine zoogdieren (gewicht: 5 tot 40 gram) die zich al vliegend voeden met insecten. Er zijn vaak duidelijke verschillen in de manier waarop vleermuissoorten insecten vangen. Zo vliegt de watervleermuis dicht boven onbegroeide wateroppervlakken om met zijn voeten insecten van het water te harken, plukt de grootoorvleermuis insecten van bladeren en boomstammen af en vangt

de rosse vleermuis insecten hoog in de lucht. De bouw van deze vleermuissoorten is aangepast aan hun manier van vliegen. De watervleermuis heeft grote voeten, de grootoorvleermuis grote oren en brede vleugels zodat hij een heel wendbare vlucht heeft, de rosse vleermuis heeft smalle vleugels en een gestroomlijnd lichaam voor een snelle vlucht.

WETTELIJK BESCHERMD

Vleermuizen zijn beschermd via de Flora- en faunawet. Er is een nieuwe

natuurwet in de maak, en ook via die wet zullen vleermuizen beschermd zijn. Onze natuurwetgeving is namelijk ontleend aan de Habitatrichtlijn, een Europese wet waar onze wet ondergeschikt aan is. De redenen waarom vleermuizen beschermd zijn, zijn de achteruitgang die in de afgelopen vijftig jaar is vastgesteld en hun kwetsbaarheid die onder andere het gevolg is van de trage voortplanting.

In de praktijk is het niet eenvoudig deze bescherming te respecteren. Omdat een boomholte in verschillende perioden van het jaar gebruikt kan worden, moet er ook in verschillende perioden onderzoek uitgevoerd worden om vast te stellen of vleermuizen aanwezig zijn en bomen gebruiken. Dit is specialistisch onderzoek waar betrekkelijk hoge kosten mee gemoeid zijn. Als blijkt dat een boom door vleer-

VLEERMUIZEN ZIJN BESCHERMD VIA DE FLORA- EN FAUNAWET

Vleermuizen mogen niet worden verstoord of gedood en ook hun vaste verblijfplaatsen mogen niet verstoord of vernietigd worden. Een vaste verblijfplaats is niet hetzelfde als een permanente verblijfplaats, maar betreft een plaats waar vleermuizen gedurende meerdere jaren geregeld gebruik van maken. Zo wordt een winterverblijfplaats vooral in de winter gebruikt, maar is die verblijfplaats ook gedurende de zomer, als er geen vleermuizen aanwezig zijn, beschermd. Ook boomholten die door vleermuizen worden gebruikt zijn te zien als zulke vaste verblijfplaatsen. Het kappen van een boom met zo'n holte kan dus een overtreding zijn van de wet.

muizen gebruikt wordt, moeten vervangende verblijfplaatsen aangeboden worden en moeten de vleermuizen ook nog de tijd krijgen deze te ontdekken en in gebruik te nemen. Naast de kosten kan het dus ook nog een langdurige kwestie zijn je aan de wet te houden.

KAN HET ANDERS?

Voor natuurbescherming is draagvlak nodig. Daarmee wordt meestal bedoeld dat veel mensen het idee moeten ondersteunen. Maar ook als het gaat om de natuur zelf is dat draagvlak belangrijk. De koolmees bijvoorbeeld voelt zich goed thuis in onze tuinen. Als iemand besluit het groen weg te halen en zijn tuin te betegelen blijven er genoeg

Vleermuizen kunnen allerlei holten in bomen gebruiken als verblijfplaats. Tekening: Peter Twisk.

Een verse nestholte van een specht wordt niet door vleermuizen gebruikt. Pas als de holte aan de bovenzijde is uitgerot wordt hij door vleermuizen gebruikt. Dit kan tien tot dertig jaar duren. Zulke oude holten zijn herkenbaar aan de verdikte rand. Tekening: Peter Twisk.

andere tuinen over waar de koolmees terecht kan: er is voldoende draagvlak voor de koolmees. Maar oude bomen met holten zijn op veel plaatsen een zeldzaamheid. Het weghalen van enkele tientallen bomen kan al een flinke verschralling betekenen van het aanbod aan boomholten. Het draagvlak voor boombewonende vleermuizen is dus beperkt.

Vanuit dit gegeven is het begrijpelijk dat een door vleermuizen bewoonde boom beschermd is. Maar op plaatsen met een ruim aanbod aan bomen met

holten maakt het kappen van enkele bomen niet veel uit en kunnen vleermuizen uitwijken naar andere holten. Binnen de wet- en regelgeving is er echter weinig ruimte om bomen op die manier te beheren. Bovendien stimuleert de wet een beheerder niet om bomen zo te beheren dat ze geschikt worden voor vleermuizen. Integendeel: die lastige vleermuizen kun je beter 'buiten de deur houden', dat scheelt een hoop gedoe. Door een korte omlooptijd te hanteren doe je wettelijk niets verkeerd, maar krijgen boombewonende vleermuizen geen kans.

In mijn ogen zou het beter zijn als een beheerder zelf kan bepalen of zijn bomen geschikt zijn voor vleermuizen en als hij 'de vinger aan de pols houdt' voor wat betreft het draagvlak voor boombewonende vleermuizen. Met enige kennis van zaken moet het mogelijk zijn te bepalen of, en zo ja, hoeveel 'vleermuisbomen' in een gebied aanwezig zijn. Gewapend met die kennis weet een beheerder ook wat de invloed kan zijn van kapwerkzaamheden en of bomen wat langer moeten blijven staan zodat er nieuwe holten kunnen ontstaan.

Binnenkort te koop bij de Bomenstichting: 18 verschillende bomenbordjes

Bomenbordjes: informatie met een knip oog

Ze worden weer gemaakt: de bekende bomenbordjes van de Bomenstichting. Maar wel volledig vernieuwd en in een nieuwe stijl die meer bij deze tijd past. Elk bordje zal worden voorzien van een QR-code, zodat je met je smartphone of tablet direct meer informatie over de betreffende boom kunt opzoeken én op de website van de Bomenstichting komt.

Het gaat om de volgende bomen: berk, Hollandse linde, moerascipres, plataan, veldesdoorn, vleugelnoot, lijsterbes, meidoorn, es, Hollandse iep, beuk, zomereik, paardenkastanje, tamme kastanje, zwarte els, schietwilg, lariks, gewone esdoorn. In het voorjaar volgen nog 17 boomsoorten!

KOSTEN (ONDER VOORBEHOUD)

Bordje op een paal van 60 cm hoog: € 121 incl. BTW, vervoer en plaatsing. Alleen bordje: € 72,60 incl. BTW, exclusief verzendkosten. Donateurs en beheerderabonnees krijgen € 5,- korting per bordje. Hopelijk vanaf medio januari 2015 te koop via de webwinkel van de Bomenstichting.

Vestiging Markelo:
Postbus 15
7475 ZG Markelo
Tel.: 0547 - 750 900
Fax: 0848 - 725 509

Vestiging Dedemsvaart:
Postbus 96
7700 AB Dedemsvaart
Tel.: 0523 - 611 176
Fax: 0523 - 614 817

Arbor Boomspecialisten voor het behoud van (monumentale) bomen!

- Boomonderhoud
- ETW-ers (European Treeworkers)
- Bestrijding Eikenprocessierupsen
- Boomadvies
- Boomverplanting
- ETT-ers (European Tree Technicians)
- Bliksem beveiliging in bomen
- VTA Boomcontrole
- Boomverwijdering
- Bomen op daken
- Beëdigd boomtaxateurs
- Groeiplaatsverbetering

www.boomspecialist.nl - info@boomspecialist.nl

YouBeDo online boekwinkel met ideaal

YouBeDo is een online boekwinkel, waar u dezelfde boeken kunt kopen als bij de bekende winkels. Het grote verschil is dat 10% van de aankoopwaarde naar een goed doel gaat, zonder extra kosten. De koper bepaalt welk goed doel. De Bomenstichting is één van de goede doelen!

Periodieke schenking

U kunt de Bomenstichting structureel steunen met een periodieke schenking. Daarmee legt u vast dat u gedurende minimaal 5 jaar een vast bedrag schenkt. Hierdoor geeft u de Bomenstichting zekerheid voor de toekomst én worden uw giften volledig aftrekbaar van de belasting. De schenking kan in de plaats komen van uw huidige donateursbijdrage als de jaarlijkse schenking € 60 of meer bedraagt. Een akte bij de notaris is niet meer nodig.

Bomen met je burens

Rond de jaarwisseling verschijnt een geheel herziene uitgave van Bomen met je burens, Leidraad voor geschillen bij de erfgrans. Er is veel vraag naar dit boekje, reden om het opnieuw uit te geven. Edwin Koot, auteur van het eerste uur en voormalig beleidsmedewerker van de Bomenstichting en Frank Warendorf, bestuurslid en jurist, hebben het boekje geactualiseerd en aangevuld met nieuwe onderwerpen. Mirjam Vissers, de illustrator, heeft de oude cartoons opgefrist en nieuwe bijgemaakt. Jet Westbroek deed de vormgeving.

BESTELLEN

Bomen met je burens kost € 17,50 en is te bestellen via de webwinkel van de Bomenstichting. Donateurs krijgen korting en beheerderabonnees krijgen het boekje toegestuurd! ISBN 978-90-70405-00-7.

HET IS EEN SMALLE STROOK OPGESPOTEN ZAND, HET OEVERPARK IN DE WIJK OVERHOEKS. HET LIGT TEGENOVER HET CENTRAAL STATION VAN AMSTERDAM, AAN HET IJ IN AMSTERDAM-NOORD, NAAST HET FILM-MUSEUM EYE. LANDSCHAPSARCHITECT BRAM BREEDVELD, VAN LANDLAB IN ARNHEM, HEEFT HET PARK ONTWORPEN. BIJ HET KIEZEN VAN DE BOMEN HEEFT HIJ ADVIES GEHAD VAN DE BOMENCONSULENT VAN DE GEMEENTE AMSTERDAM, HANS KALJEE. ZE KOZEN VOOR DE IEP.

IEPEN-ARBORETUM AAN HET IJ

'Amsterdam heeft zo'n vijfenzeventigduizend iepen in de stad staan. Het is de iepenhoofdstad van Europa. Daarom moesten op die smalle winderige strook land iepen komen', zegt Bram Breedveld. De architect is sinds 2008 betrokken bij de aanleg van het Oeverpark. Hij heeft ook een aantal tuinen ontworpen tussen de nieuwbouwwoningen die aan het Oeverpark grenzen. Daarnaast heeft zijn bureau een plan gemaakt voor een driehoekig park, de Scheg, dat tegen het Oeverpark en EYE aan ligt. Maar of dat plan ooit wordt uitgevoerd is, gezien de economische crisis, twijfelachtig.

Bij de aanleg van het park stond Breedveld voor de keuze welke bomen in het park geplant zouden gaan worden. Gezien het klimaat aan het IJ was de keus beperkt. In eerste instantie gingen zijn gedachten uit naar het planten van wilgen, esdoorns, iepen of populieren. Toch is gekozen voor uitsluitend iepen, omdat deze boom zeer windbestendig is, een duurzame boom is, aantrekkelijk is voor vogels en insecten en natuurlijk omdat het dé boom van Amsterdam is. Zo is het Iepenarboretum ontstaan.

IEPEN UIT GRONINGEN

Vanuit het filmmuseum gezien staan aan het begin van het park drie hoge iepen die uit Amsterdam-West zijn gehaald. Alle andere iepen zijn jong en geplant in diverse maten. Kwekerij de Bonte Hoek in Groningen heeft de bomen gekweekt, waarbij sommige soorten speciaal uit

zaad zijn opgekweekt omdat ze niet op voorraad waren. Alle tweeëndertig iepensoorten die in de stad voorkomen, staan er. In totaal zijn dat vijftientig bomen. Iedere boom kreeg vijftwintig kuub plantgrond. Sommige iepen hadden volgens Breedveld wel drie jaar nodig om goed aan te slaan.

'Tijdens de ontwikkeling van de Amsterdamse grachten, zo ongeveer rond 1600, heeft Amsterdam veel iepen geplant. Dat was nodig om de lucht in de stad te zuiveren, want het stonk er vreselijk vanwege het gebruik van de gracht als open riool. Zo is de stad eigenlijk de iepenhoofdstad van Europa geworden. In de jaren zeventig van de vorige eeuw is de gemeente, ondanks de iepenziekte, de boomsoort blijven planten. Iedere boom in de stad wordt tegenwoordig twee keer per jaar gecontroleerd. Zieke iepen worden direct weggehaald. Daarom staan ze er nu zo goed bij.'

Vanwege de iepenziekte staan de bomen in het Iepenarboretum ruim verspreid. Zo wordt besmetting via wortels voorkomen. Voor het ruimtelijk beeld zijn de bomen gegroepeerd in drie groepen van zuilvormers met daartussen resistente iepen die breder uitwaaien en los gestrooide solitaire gele iepen. Dat zijn de meest vatbare soorten.

RODE HEKJES

Bij het planten, vier jaar geleden, zijn er als bescherming rode boomjukken om de jonge bo-

TOEGEPASTE IEPENSOORTEN

Dragers:

Hoogresistente soorten met brede kroon en solitair gestrooid. Diameter van de kroon na twintig jaar is ongeveer twaalf meter: Ulmus 'Plantijn', 'Dodoens' en 'New Horizon'.

Hoogresistente soorten, duo's en trio's:

Ulmus 'Columella', 'Lobel', 'Cathedral', 'Rebona', 'Regal', 'Homestead', 'Sapporo

Autumn Gold', 'Wanoux', 'Nanguen', 'Recerta', 'Clusius' en 'Den Haag'.

Vatbare soorten, solitair en gestrooid:

Ulmus wallichiana, Ulmus davidiana, 'Groeneveld', 'Amsterdam', 'Exoniensis', 'Bea Schwarz', 'Christine Buisman', 'Lutescens', 'Purpurea', 'Variegata', 'Hoersholmiensis', 'Commelin', 'Vegeta', 'Belgica', 'Louis van Houtte' en 'Sarnienses'.

men gezet. 'Die mis ik nu wel', gaat Breedveld verder. 'Technisch klopt dat wel, de bomen zijn nu groter geworden en hebben minder bescherming nodig. Maar ik vind het wel jammer voor het beeld. Het zag er zo mooi uit. Van mij mogen ze terugkomen. Gelukkig hebben we wel bij iedere boom een metalen plaat rond de boom gelegd met daarop de soortnaam.'

'Het Oeverpark is nieuw land afgehaald van het IJ', zegt Breedveld enthousiast. Ook al is het in feite een opgespoten lap grond van zeshonderdvijftig meter lang en vijftig meter breed. 'Er wordt veel gebruik gemaakt van het park. Het is een echte ontmoetingsplek geworden. Vanuit het park heb je namelijk een prachtig uitzicht op het station en de oude stad. Ik heb een weefsel van paden gemaakt met een hoofdroute als

boulevard. Om duidelijk te maken dat het om iepen gaat zie je in de wandelroute als decoratie in het pad, iepenbladeren gemaakt van staal liggen. En om voor het publiek ieder misverstand over de boomsoort in het Oeverpark te voorkomen staat in dat pad ook 'IEPENARBORETUM' geschreven. Gemaakt van hetzelfde metaal als de andere decoraties.'

In het park zijn veel mensen te vinden die bij de Shell werken. Ze komen er vanaf de pont om zo naar hun werk te gaan. Om het nieuwe terrein van Shell te beveiligen ligt er een smalle strook water tussen het laatste stuk van het park en de Shell. 'Shell is gewoon een chemisch bedrijf met alle gevaren die daar bij horen', legt Breedveld uit. 'Daarom moest die beveiliging er komen.'

Alle tweeëndertig iepensoorten die in de stad voorkomen staan er

Foto: Hanna Hirsch

MOMENTEEL BEHANDELT DE TWEDE KAMER HET WETS-
VOORSTEL WET NATUURBESCHERMING. DEZE WET, INGEDIEND
IN 2012, MOET DE NU NOG GELDENDE NATUURBESCHER-
MINGSWET, DE FLORA- EN FAUNAWET EN DE BOSWET VER-
VANGEN. EEN ENORME WETGEVINGSOPERATIE, WAAROVER
VEEL TE DOEN IS. DOOR ALLE CONSTERNATIE DREIGT MEN UIT
HET OOG TE VERLIEZEN DAT HET WETSVOORSTEL OOK IN-
GRIJPENDE GEVOLGEN HEEFT VOOR POPULIEREN EN WILGEN.

WETSVOORSTEL NATUURBESCHERMING: ongewenste gevolgen voor populieren en wilgen

De voortgang van het wetsontwerp is te volgen via:
www.eerstekamer.nl/wetsvoorstel/33348_wet_natuurbescherming

Het gaat om artikel 4.1. Door deze bepaling ver-
valt voor populieren en wilgen elke bescherming
op gemeentelijk en provinciaal niveau als ze
langs wegen, waterwegen en landbouwgron-
den buiten de bebouwde kom Boswet staan.
Dat betekent dat een rij oude knotwilgen langs
een weg, sloot of akker zomaar mag worden
gekapt!

Op dit moment vallen deze bomen in de meeste
gemeenten onder de bescherming van de bo-
menverordening of het bestemmingsplan. De
huidige Boswet bepaalt weliswaar dat gemeen-
ten en provincies geen regels mogen stellen met
betrekking tot populieren en wilgen langs wegen
en landbouwgronden, maar dit geldt alleen voor
niet-geknotte bomen. Het kabinet wil nu ook de
geknotte populieren en wilgen vrijgeven en ook
alle populieren en wilgen langs waterwegen.

GEEN HERPLANTPLICHT

Ook een meldingsplicht en een plicht tot her-
plant is volgens het kabinet niet nodig. De ge-

dachte hierachter is dat populieren en wilgen
langs wegen, waterwegen en landbouwgron-
den slechts in geringe mate bijdragen aan het
bosareaal. Daarom zou het niet nodig zijn om de
eigenaren van deze bomen lastig te vallen met
een vergunning- en herplantplicht.

Het kabinet vergeet echter dat populieren en
wilgen in het buitengebied kenmerkend zijn voor
het Nederlandse landschap. Het maakt daarom
niet uit dat deze bomen slechts een klein aan-
deel in het Nederlandse bosareaal hebben. Het
wetsvoorstel bevat geen overgangsrecht voor
artikel 4.1. Dus een bepaling in bijvoorbeeld een
bestemmingsplan ter bescherming van een
waardevolle rij knotwilgen langs een (water)weg
vervalt direct na de inwerkingtreding van de
wet. Ook het Interprovinciaal Overleg (IPO)
heeft bezwaren tegen het wetsvoorstel. De Bo-
menstichting en het IPO trekken samen op om
artikel 4.1 van het wetsvoorstel tegen te gaan.

Productgroepen

Home

Nieuws

Nieuwsbrief

Productinformatie

Webshop

Evenementen

Contact

Standplaatsinrichting
Meststoffen
Verzorgingsartikelen + div.
Takverankering
Kluitverankering
Onderzoeksgereedschap
Insectenverdrrijving
Boeken

International Tree Service bv

Nieuw Milligen (Apeldoorn)
Baambrugge (Amsterdam)
Mobiel (06) 53491303
Fax (0294) 295737
its@poelbosbouw.nl

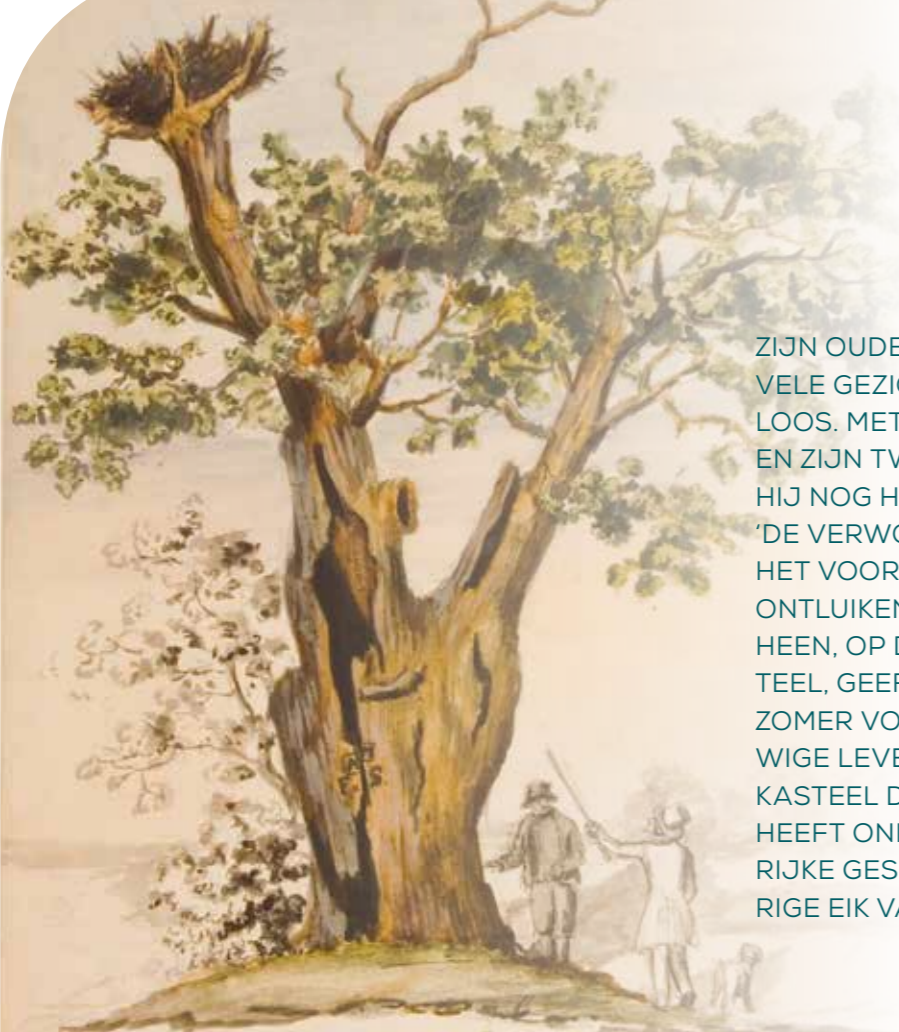
www.poelbosbouw.nl/its

Meer lezen over het weer Lees Het Weer Magazine

Al
vanaf
€ 9,50!

www.hetweermagazine.nl

ZIJN OUDERDOM, ZIJN VOORKOMEN, ZIJN VELE GEZICHTEN. IN DE WINTER LEVENLOOS. MET ZIJN HOLLE STAM MET GATEN EN ZIJN TWEE HULPELOZE TAKKEN LIJKT HIJ NOG HET MEEST OP ZADKINES BEELD 'DE VERWOESTE STAD' IN ROTTERDAM. IN HET VOORJAAR WORDT HIJ WAKKER. HET ONTLUIKENDE GROEN, DE ZON ER DOORHEEN, OP DE ACHTERGROND HET KASTEEL, GEEFT PRACHTIGE PLAATJES. IN DE ZOMER VOLOP IN TOOI LIJKT HIJ HET EEUWIGE LEVEN TE HEBBEN, DE OUDE EIK BIJ KASTEEL DOORNENBURG. DENIS SCHILS HEEFT ONDERZOEK GEDAAN NAAR DE RIJKE GESCHIEDENIS VAN DE 'DUIZENDJARIGE EIK VAN DOORNENBURG'.

De duizendjarige eik bij de Doornenburg

De eik, een zomereik (*Quercus robur*), staat op een kleine terp met aan de noord- en zuidzijde een droge sloot. De stam, enkel nog maar een stomp, is compleet uitgehold. Wat aan de binnenkant resteert, ziet er vermolmd en geblakerd uit. De holle binnenkant is afgesloten door een hek dat is aangebracht in 1999. Doel: verder onheil voorkomen, nadat in januari van dat jaar voor de zoveelste keer in de holte van de boom een vuurtje was gestookt. Wat er aan boom resteert, heeft, gemeten aan de buitenzijde op 1,3 m hoogte een omvang van 6,4 m. De twee forse takken zijn ook hol. Ondanks hun ouderdom dra-

gen die takken een uitbundige bladerkroon die reikt tot 15 meter boven de grond. Ook de spanwijdte van de kroon is ongeveer 15 meter.

OOIEVAAR

Plaatselijk staat de boom bekend als de 'Uiverboom' (uiver = ooievaar) of 'Duizendjarige eik'. De auteur heeft nergens kunnen vinden of er werkelijk ooievaars in de boom hebben genesteld. Maar omdat de boom zo wordt genoemd gaat hij er wel van uit dat dit in het verleden ook is gebeurd. Op een aquarel van Antoon van de Gent uit 1844 is linksboven in de boom ook daadwer-

kelijk een ooievaarsnest te zien. De eik is volgens een bord uit 1998 geadopteerd door de R.K. basisschool De Doornick te Doornenburg. Of er nog veel werk gemaakt wordt van die adoptie, valt te betwijfelen. In de holle stam van de boom bloeien dovenetels, fluitenkruid, varens en andere wilde plantjes welig.

Het toeristische ANWB-bord dat bij de boom is geplaatst, vermeldt dat deze monumentale eik het laatste restant is van het eikenbos, dat vroeger de omgeving van het kasteel sierde. Het gebied rondom het kasteel bestond, zeker vanaf de 16e eeuw, uit verpachte kavels voor agrarisch gebruik. In een pachtcontract uit 1819 wordt gesproken van de 'wijt bij de Ooyevaartsboom en de naastgelegen wijt op de Vlasten'.

Op een gravure uit 1828 van E.J. van Amerom en D.J. Sluijter is het nu ontbrekende westelijke stuk stam te zien: ook toen al was dit deels losgebroken van de rest van de stam. Het droeg een derde dikke gesteltak, die ook toen al op vrij geringe hoogte was afgebroken en geen levende takken meer droeg. De twee nog aanwezige gesteltakken staan er nu veel weelderiger bij dan op de gravure. Latere beelden laten een holle stam zien met alleen de twee oostelijke takken. Schils noemt die tekening omdat die mede een rol zal gaan spelen bij het bepalen van de leeftijd van de eik.

STOBBENS

In 1910 publiceert D.J. van der Ven over de boom: *Het landvolk uit den Gelderschen en Overijselschen achterhoek noemt zulke scheefgedraaide en kromgegroeide oude eiken "stobbens" of "stobbens" en ja ik vond in den klank van dat woord iets, dat eenigszins weergeeft dat grillige, vreemd schilderachtige en aantrekkelijke van zijn aard en wezen.*

KAPPEN

In zijn artikel uit 1852 in de Geldersche Volksalmanak meldt Graadt Jonckers dat enkele jaren tevoren de bomen bij het kasteel zijn gekapt. Ook in 1901 en 1906 is daadwerkelijk gekapt. En begin september 1952 meldde kasteelbeheerder Derksen aan Jan van Heek, voorzitter van de Stichting tot behoud van den Doornenburg, dat de 'duizendjarige eik', sinds mensenheugenis bezit van de stichting, dreigde te worden omgehakt.

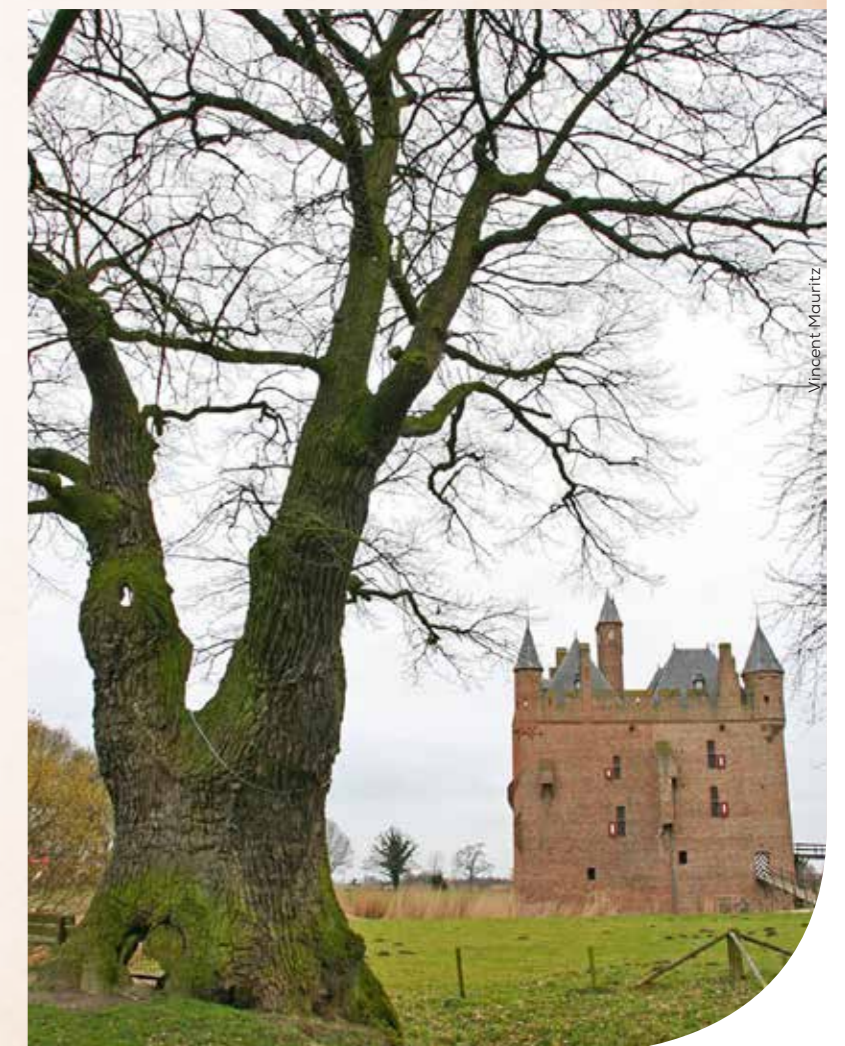
LEEFTIJD

Schrijvers uit de 19e en het begin van de 20e eeuw (o.a. Heldring 1838, Kehl 1900, Van der Ven

1910, e.a.) verhaalden uitgebreid over de boom en dateerden zijn ouderdom ver vóór onze jaartelling. Hun geschriften getuigen van bewondering en eerbied voor die oude boom. Zij beschreven in de schaduw van de boom tal van historische gebeurtenissen, die zij op of bij kasteel de Doornenburg situeerden. Mogelijk zou het dan hier gaan om een dingboom, een boom waaronder recht werd gesproken.

Een eerste schriftelijke melding van de boom is te vinden in een taxatierapport uit 1809: *Bosje voor de poort, waarin 63 eiken, 27 linden, 3 beuken, 4 dennen. Cingel langs het huis met 171 eiken en 21 kleine dito. Bosje na het weilje van Mevrouw 74 eiken, 1 esch en 10 peppels. Verder langs de Paardendrank, het Meer, de Spaenstraat tegen de Man en de kerkallee overal peppels. Bij de kerkallee de Ooyevaartsboom.*

Op uitnodiging van Denis Schils heeft een groep deskundigen, bestaande uit Jeroen Philippona (voorzitter van de werkgroep Monumentale Bo-

Het verhaal van de bomen

INGEKERFDE TEKSTEN OP BOMEN WIJZEN NAAR GEBEURTENISSEN IN DE TWEEDE WERELDOORLOG. OUDE INSCRIPTIES BLIJKEN NAMELIJK SOMS AFKOMSTIG TE ZIJN VAN MILITAIRES DIE TOEN OP DE SLAGVELDEN WAREN.

denen gekapt worden. Het zou dus weleens de laatste kans kunnen zijn om de inscripties te documenteren.

Na diverse oproepen in vakbladen en regionale media kwamen tientallen reacties met tips en adviezen binnen. Daarom is besloten om Bart van Hout, student bedrijfscommunicatie aan de Hogeschool Utrecht, bij het project te betrekken. Van Hout was gefascineerd door de inscripties en is de uitdaging aangegaan om zich voor zijn afstudeerproject verder in dit onderwerp te verdiepen.

Naar aanleiding van de tips werd een selectie gemaakt van de te bezoeken veterane bomen. De in eerste instantie geselecteerde bomen boden aanknopingspunten voor een zoektocht naar de achterliggende verhalen. Soms was direct duidelijk wat de achtergrond van een inscriptie is, zoals op de Grebbeberg: 'mobilisatie 1939'.

O'NEILL, DETROIT

'Oranje boven', 'Weg met Adolf en de NSB' of simpelweg een hakenkruis zijn andere voorbeelden van wat is aangekomen. Maar het zijn inscripties als 'O'Neill, Detroit' die aanleiding geven tot nader onderzoek. Met deze aanknopingspunten hebben de onderzoekers hulp gevraagd aan onder andere militaire musea en het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD). Deze voorgeselecteerde bomen werden bezocht, gefotografeerd en het allerbelangrijkste: de locatie werd door middel van GPS opgeslagen.

CANADA

Eén van de reacties die we ontvingen, na oproepen in de media, was van Nanne Nauta, een leraar uit Nijmegen.

Hij had zelf in een oude beuk initialen aangetroffen met daarachter de naam van een plaats in Canada en een datum: 'JK, Sprague, Manitoba, Canada, Feb 8 1945'. Nauta legde contact met een Canadese journalist die meteen heel enthousiast was en binnen de kortste keren foto's en militaire documenten van de persoon in kwestie boven tafel wist te krijgen. Het bleek om de soldaat John Stanley Kleven te gaan en zijn familie was heel blij om te horen dat hij op deze manier zijn sporen had achtergelaten aan de andere kant van de wereld. De familie liet ook weten dat hij de oorlog had overleefd en in 1981 is overleden. Voor ons is dit verhaal, en het feit dat via die initialen in een boom al deze informatie achterhaald kon worden, een belangrijke aanleiding om verder onderzoek te doen naar de initialen en boodschappen die wij, en anderen, in bomen hebben aangetroffen.

Het uiteindelijke doel is om de geschiedenis van de oorlog te verrijken met nieuwe informatie, door de bomen met de inkervingen een monumentale status te geven en de verhalen achter deze inscripties te publiceren op internet en in boekvorm. De mooiste verhalen van veterane wereldoorlogsbomen zullen misschien ook worden opgenomen in een tentoonstelling als onderdeel van het in december 2014 te openen Nationaal Militair Museum op de voormalige luchtmachtbasis Soesterberg.

Meer informatie op www.operationlastchance.nl. Tips of adviezen over veterane bomen met inscripties graag mailen naar: verhaalvandeboomen@gmail.com.

men van de Bomenstichting), Bert Maes (ecoloog-cultuurhistoricus, specialist op het terrein van oude bomen), Eddy Weiss (dendrochronoloog) en Maja Kooistra (morfologe) op 25 februari 2013 de boom gevisiteerd. Doel was een betere inschatting van de leeftijd van de boom te kunnen maken. Weiss heeft met een holle 'aanwasboor' twee 30 cm diepe monsters uit de stamwand genomen, hierin de jaarringen geteld en een dendrochronologisch onderzoek gedaan. De monsters bevatten zo'n 100 jaarringen met een gemiddelde breedte van 2,8 mm / 0,28 cm, wat duidt op een vrij snelle groei. Om de leeftijd te bepalen extrapoleerden ze deze jaarringbreedte naar de totale stamdiameter.

400 - 600 JAAR

Op basis van de diameter van de resterende stam van 250 cm met schors schatten de deskundigen de omtrek bij een intacte stam zonder schors op 710 cm. Dat leidt tot een straal van 113 cm, wat bij een gemiddelde jaarringbreedte van 0,28 cm neerkomt op een leeftijd van 403 jaar. Dan zou de boom om en nabij 1610 geplant zijn. Extrapolatie is echter een onzekere methode, historische informatie is evenzeer van belang.

Op de gravure van 1828 en in de beschrijvingen uit die periode wordt de indruk gewekt dat de eik toen al een hoge leeftijd had. De boomexperts denken aan 300 tot 400 jaar in het begin van de 19e eeuw, zodat de boom nu al de 500 tot 600 jaar zou naderen. Uit de in e-mails vastgelegde correspondentie tussen de deskundigen blijkt dat men uitgaat van een leeftijd van minimaal 400 jaar en maximaal 650 jaar.

Daarmee zou deze eik andere bekende oude eiken als de Kroezebomen van Fleringen en Ruurlo, de Dikke Boom van Verwolde en de Wodanseiken bij Wolfheze kunnen overtreffen.

De oude eik bij het kasteel op een schets door H.N. Bronkhorst, 1998

De Oude Eik bij het Kasteel Doornenburg in de Over-Betuwe, reeds bekend in 1370 in de aantekeningen der Kerk aldaar, onder de benaming van den Ouden Eik. (Zie Geldersche VolksAlmanak 1838, bladz. 137-145) [op de plaats geschetst in Julij 1840]

Het onderzoek van Denis A.G.J. Schils is beschreven in het onlangs verschenen boek 'Saluut aan de 'Duizendjarige' Eik bij de Doornenburg.' Het is voor € 9,50 plus € 1,50 verzendkosten te bestellen bij Streekmuseum Lingewaard. E-mail: streekmuseum@planet.nl. ISBN 978-90-813884-0-5.

Bas Visscher van Boomverzorging en Hoveniersbedrijf Konijnenberg Bos en Groen vond tijdens boomveiligheidscontroles in 2011 dergelijke sporen. De inkervingen bleken door Canadese geallieerden te zijn aangebracht. Visscher wil de verhalen van de mensen achter deze inscripties in kaart brengen. Het project heeft de naam 'Operation Last Chance' gekregen. Het is dezelfde naam als het project van het Simon Wiesenthal Centrum, in 2002 gestart om de laatste voortvluchtige oud-nazi's op te sporen en te laten berechten. Hoewel dit initiatief van het boomverzorgingsbedrijf los staat van het Simon Wiesenthal Centrum, heeft het wel enkele overeenkomsten.

VETERANE BOMEN

Het Centrum spoort oud-nazi's op die inmiddels op hoge leeftijd zijn en vermoedelijk niet lang meer zullen leven: het is dus nu of nooit. Zo voelt het ook voor Konijnenberg Bos en Groen. Het bedrijf zoekt naar veterane bomen waarop misschien nog iets staat geschreven. Veel van die bomen zijn aan het aftakelen en moeten om veiligheidsre-

Armand Lamé

www.gedenkbos-asten.nl

Gedenkbos Asten groeit verder

DE EERSTE BOMEN ZIJN GEPLANT IN MAART 2011. ER IS TOEN VANUIT GEGAAN DAT ER OP DE BESCHIKBARE TWEE HECTARE GROND IN TOTAAL TWEEHONDERD À TWEEHONDERDVIJFTIG BOMEN GEPLANT ZOUDEN KUNNEN WORDEN. DE WERKELIJKHEID IS ANDERS: HONDERD À HONDERDVIJFTIG BOMEN IS HET MAXIMUM AANTAL. OP 2 NOVEMBER 2014 ZIJN ELF BOMEN GEPLANT, HET TOTAAL STAAT NU OP ACHTENZE-VENTIG BOMEN.

Golfvereniging 'het Woold' in Asten-Heusden, vlakbij Nationaal Park de Grootte Peel, wilde uitbreiden en kreeg een vergunning om een stuk bos te kappen. Daarmee ontstond voor de golfclub ook direct een herplantplicht. Stephan van Erp uit Asten opperde in 2008 het idee voor de oprichting van een gedenkbos. Niet lang daarna is de Stichting Gedenkbos Asten opgericht. De Stichting heeft tot doel een gedenkbos te stichten met bomen die door particulieren en/of bedrijven gekocht kunnen worden voor speciale gelegenheden. De stichting heeft de beschikbare grond in eeuwigdurende bruikleen gekregen.

'Het gros van de bomen die worden geplant zijn om de geboorte of het overlijden van een persoon te herdenken', vertelt Van Erp. 'Er zijn twee bijzondere bomen geplant. Eén vanwege een bruiloft. En met de tweede wil iemand iedereen een goede toekomst wensen.'

TE VOCHTIG

Gaandeweg heeft Van Erp geleerd dat niet iedere boom het goed doet in het gebied. Zo bleek de rode beuk last te hebben van de vochtige ondergrond. Enkele bomen zijn daarom verplant naar een ander

deel van het bos. De soorten die verder worden geplant zijn de moerasedik (Quercus palustris), linde (Tilia cordata), es (Fraxinus excelsior), esdoorn (Acer campestre), treurwilg (Salix pendula), gewone lijsterbes (Sorbus aucuparia), berk (Betula pendula), zwarte els (Alnus glutinosa) en de hazelaar (Corylus avellana).

Alle bomen zijn voorzien van een nummer. Op die manier is het gemakkelijk om een boom later terug te vinden. Op 1 september 2014 zijn drie wandelroutes rondom de golfbaan in gebruik genomen. Een daarvan, de gele route, loopt langs de golfbaan en via het Gedenkbos.

SUBSIDIE

Van Erp heeft bij de aanleg van het Gedenkbos gebruikgemaakt van een speciale subsidieregeling in Noord-Brabant. Dat is de 'Subsidieregeling Groen Blauw Stimuleringskader (StiKa)', een regeling van de provincie, gemeenten en waterschappen in Noord-Brabant. In vrijwel alle gemeenten is budget beschikbaar. Het principe is simpel: als een grondeigenaar op grond buiten zijn erf maatregelen treft die bijdragen aan natuur- of landschapsbehoud, kan hij daarvoor een passende vergoeding krijgen. De Stichting Gedenkbos Asten heeft hiervan dankbaar gebruik gemaakt.

Inspectieronde monumentale bomen

Rijpe peer uit de loofgang van het klooster in 's-Hertogenbosch

MET ZO'N 150 BOOMINSPECTEURS TREKKEN WE IN ONZE VRIJE TIJD DOOR HET LAND OM DE BOMEN TE BEKIJKEN DIE IN HET LANDELIJK REGISTER VAN MONUMENTALE BOMEN STAAN. SOMMIGE BOOMINSPECTEURS HEBBEN EEN PROFESSIONELE ACHTERGROND, ANDERE NIET. GEZAMENLIJK HEBBEN WE TWEE TAKEN: CHECKEN OF DE BOMEN ER NOG ZIJN EN OF ZE OP DE GOEDE PLAATS OP DE KAART STAAN. HET IS EEN HELE KLUS, DAT INSPECTEREN VAN DIE MONUMENTALE BOMEN, ZO'N KLEINE 15.000 OBJECTEN (SOLITAIRE BOMEN, LANEN EN GROEPEN).

Bij het overzetten van de gegevens naar de nieuwe database zijn niet alle bomen goed op kaart terechtgekomen, omdat vroeger de bomen handmatig ingetekend zijn en de coördinaten vanaf een papieren kaart bepaald. Gelukkig hebben de meeste bomen in het register een goede omschrijving en kunnen we ze daardoor vinden en gemakkelijk op de juiste plaats zetten, met dank aan Google Maps. Enkele bomen waren zelfs in zee of in Frankrijk en Duitsland terechtgekomen. Deze bomen zijn snel op de goede plaats gezet.

Tijdens de inspecties merken we dat een deel van de bomen enkele tientallen meters tot kilometers verkeerd staan. In een aantal gevallen is

de beschrijving van de locatie onduidelijk. Buurtbewoners of mensen op straat weten vaak wel welke boom bedoeld wordt. En het komt voor dat een boom niet meer te vinden is. Soms kom je er op internet achter dat een boom gekapt is. Ons streven is om zo'n 75% van de bomen gecontroleerd te hebben voordat de nieuwe website openbaar wordt. En dat gaat lukken! We hebben al meer dan één derde van de bomen geïnspecteerd. We willen namelijk niet dat u straks op de fiets stapt en tevergeefs naar de monumentale bomen zoekt.

BIJZONDERE ONTMOETINGEN

De boominspecteurs hebben ook de opdracht om in te schatten wat de conditie van de bomen is. Dat is voor niet-professionals niet altijd gemakkelijk, maar je ziet al snel of een boom een zwam heeft en of hij goed in blad staat. De laat-

ste inspecties dateren van zes tot tien jaar geleden, sindsdien zijn de meeste bomen niet meer geschoofd. Het kan voorkomen dat een boom in conditie achteruit is gegaan of zelfs gekapt. Het tegenovergestelde gebeurt ook: omdat er maatregelen zijn genomen is de conditie van een 'matige' boom verbeterd. Dat is echt verrassend.

Het is bijzonder om actief aan deze inspectieronde mee te doen. Je leert je eigen stad op een heel actieve manier kennen, je komt op onbekende plaatsen. De inspecties van de bomen zijn vaak aanleiding tot speciale ontmoetingen, want vaak staan bomen in particuliere tuinen. Ik noem een oudere dame die een kerspruim in haar tuin had staan. Zij hield een dagboek bij van haar monumentale boom, die in 2011 door een storm is omgewaaid. Het heeft haar veel verdriet gedaan. Op de nieuwe website staat nu een foto van het opruimen van de boom.

Of de rondleiding door een klooster in 's-Hertogenbosch. Vol trots werd ons de oude berceau (loofgang) van perenbomen getoond, geplant in de jaren 1920-1930. Van de 160 oude perenbomen zijn er nog 53 over. De rest is nieuwe aanplant. Er hingen dikke peren aan die oude bomen. Leuk was ook het bezoek aan een crèche in Amsterdam: de kinderen hebben een geweldige beuk in de tuin om onder te spelen, ze hoeven nooit zonnebrand op. De conditie van de beuk is goed. Soms zijn bomen moeilijk bereikbaar. De op één na oudste boom van Amsterdam (een moerbeï van ruim 200 jaar oud) was alleen te zien via het dak van de uitbouw van de burens. De conditie van deze boom was hierdoor moeilijk te beoordelen.

BIJZONDERE BOMEN

Ook de verhalen over de bomen zelf zijn vaak indrukwekkend: achterin de tuin van het Kattenkabinet in Amsterdam staat een Oosterse plataan met nog zichtbare oude wonden aan de stam door het neerstorten van een vliegtuig in 1944. En bij het ontwerpen van de nieuwe bibliotheek in Breda is rekening gehouden met de eeuwenoude moerbeien. Deze bomen zijn zeer kwetsbaar, niemand mag bij ze in de buurt komen. Ook bijzonder is de Libanonceder in Heemstede: de oudste van Europa en persoonlijk geplant door Linnaeus, mogelijk voor 1735! De boom is in februari 1984 bij hevige sneeuwval en wind omgewaaid en vervolgens gedeeltelijk opgericht en gestut. Nu staat de boom er weer prachtig bij, zij het dat de bewoners op de stam een beveiligingscamera hebben bevestigd.

Soms is een boom aangetast, zoals deze beuk door de platte tonderzwam

De plaats waar een vliegtuig deze Oosterse plataan in 1944 trof, is nog zichtbaar. Binnentuin Herengracht Amsterdam

Het komt ook voor dat je een boom niet herkent als monumentaal, zoals de Julianaboom achter het station in Haarlem, geplant in 1934. De boom valt niet op door de vele fietsen. Maar mede dankzij het stevige hek (met jaartallen!) staat de zwarte linde er nog altijd redelijk goed bij.

Zwarte linde, herdenkingsboom in Haarlem achter het station

Libanonceder in Heemstede geplant door Linnaeus. Deze wordt gedateerd voor 1735 en is waarschijnlijk de oudste van Europa.

Monumentale loofgang in klooster in 's-Hertogenbosch

Volgens Jeroen Philippona, één van de vier excursieleiders, is park Sonsbeek één van de mooiste parken van Nederland. Van minstens acht boomsoorten staat in dit park de hoogste boom van Nederland. Veel bomen in Sonsbeek zijn opgenomen in het Landelijk Register van Monumentale Bomen.

De ochtendwandeling voert inderdaad langs enkele juweeltjes van monumentale bomen: een prachtige moerascipres en watercipres (beide de hoogste van Nederland). Een schitterende beukenlaan en enorm hoge larken. En natuurlijk bezoeken we de twaalf apostelen (nu nog maar elf bomen), de twee eeuwen oude linden op een heuvel. De vier gidsen (Jeroen Philippona, Maarten Windemuller, Simen Brunia en Leo Goudzwaard) vertellen met deskundigheid en enthousiasme over de verschillende bomen, over de invloed van de bodem op de bomen en over de zwammen die we ontdekken.

JEROEN GLISSENAAR

Tijdens de lunch geeft de toezichthouder van park Sonsbeek, Jeroen Glissenaar, zijn visie op bosbeheer in Ne-

Als het minder goed gaat met een boom zet Glissenaar een stip op zo'n boom. Twee keer per jaar is er dan een schouw om te zien hoe die boom zich verder ontwikkelt. Dat kan er toe leiden dat die stip er ook weer af gaat. 'Zijn' bomen zijn gemiddeld 200-250 jaar oud.

ONNODIGE ANGST

In het verleden zijn er, volgens Glissenaar, veel beuken gekapt terwijl dat niet nodig was. 'Mensen werden bang gemaakt voor het omvallen van bomen. Nu wordt er beter gekeken. Bij bepaalde honingzwammen weet je

Donateursdag

EEN ZONNIGE ZATERDAG IN SEPTEMBER. HET IDEALE MOMENT OM EEN BEZOEK TE BRENGEN AAN PARK SONSBEEK IN ARNHEM. DAT DEDEN BIJNA ZESTIG DONATEURS VAN DE BOMENSTICHTING.

derland en in Sonsbeek in het bijzonder. Glissenaar is in het park begonnen als vuilnisbakkenleger, nu is hij toezichthouder en woont hij in het park. Hij heeft gestudeerd aan de Middelbare Bosbouw en Cultuurtechnische School, afgestudeerd in Bosbouw en Natuurbeheer.

'Aanvankelijk', vertelt hij, 'heb ik veel last gehad van mensen die volgens mij te weinig kennis hadden van bomen. Maar door goed te luisteren naar mijn bezoekers kan ik tegenwoordig goed uitleggen waarom een boom soms moet worden gekapt.' Glissenaar komt gemiddeld eens in de zeven jaar bij iedere boom en struik in het park. Deed hij dat vroeger vaak in vrije tijdskleding, tegenwoordig komt hij alleen nog maar in zijn officiële uniform. Hij wil dat mensen begrijpen en voelen wat hij doet.

dat het inderdaad een gevaarlijke boom is geworden. Maar bij andere zwammen gaan bomen vaak nog 20 jaar mee.' Hij pleit er voor om de beheerders van een bos het kapbeleid te laten bepalen. Glissenaar heeft een hekel aan externe deskundigen die met hun laptop even langskomen en bepalen wat er moet gebeuren. Een bosbeheerder kan dat volgens Glissenaar zelf veel beter.

De middagwandeling voert vervolgens naar de parken Zypendaal en Gulden Bodem. Enkele hoogtepunten zijn drie enorme tamme kastanjes, de 'poortwachters' genaamd. Eén heeft een omtrek van 746 cm. We zien vlakbij Huis Zypendaal twee grote beuken en een enorme reuzenlevensboom (Thuja plicata), waar kinderen heerlijk onder kunnen spelen.

BOEK

Han van Meegeren Van Acacia tot Zilverlinde

De mooiste bomen van Tilburg

Als je de ondertitel leest begrijp je de inhoud: markante bomen en boomgroepen van Tilburg. De titel is geïnspireerd door het sortimentsboek *Van Acer tot Zelkova* (Bomenstichting, 1985). Van Meegeren behandelt welgeteld 42 verschillende boomsoorten, dus zijn titel is wel terecht.

Hij plaatst de monumentale bomen in een historisch perspectief. Voor elke boom of boomgroep is een dubbele titel bedacht. Zo heeft de kastanje van Villa de Vier Jaargetijden als tweede titel 'Een ijzervreter heeft trek in een hek'. Bij het lezen van 'Brevieren door de loofgang - Bij de monniken van Koningshoeven', heb je zin om er meteen heen te gaan en daar een trappist te drinken.

De meeste boombeschrijvingen gaan vergezeld van een paginavullende foto plus detailfoto's van fraaie vergroeiingen of takvormen. Prachtig zijn de fraaie entknobbels bij rode beuken en zilverlindes, zo jammer dat deze soorten tegenwoordig niet meer hoog worden geënt.

Mijn favoriet is het bomenboeket van abelen. Een fenomeen uit de 19e eeuw dat slechts weinig is toegepast in de eeuwen erna, maar wat een fraai beeld levert dit op. De auteur is een goede fotograaf met oog voor mooie vormen in bomen. De foto van 'Drie rooie beuken' is zodanig op de plaat gezet dat hun stamvormen elkaar prachtig aanvullen. De dikke beuk van Norbert is fraai als een dikke geweldenaar neergezet.

Dendroloog en tuinarchitect Leonard Springer heeft ook in Tilburg zijn sporen nagelaten, daar zijn nog een paar prachtige parken met als bijzondere soorten blik-eik, katsuraboom en mispelbladige wintereik. Het is zeker niet alles feest voor de bomen in Tilburg, veel bomen staan op bijna onmogelijke plaatsen en het is een wonder dat ze daar nog kunnen leven. De groeiplaatsen van de bomen verdienen meer aandacht, zeker nu bekend is dat bomen een grote positieve bijdrage leveren aan de gezondheid van mensen zonder dat het geld kost. Sterker nog: bomen leveren een positieve economische bijdrage. Graag had ik nog vaker mensen bij de bomen op de foto's gezien.

Een paar puntjes van kritiek: De lindes op pagina 152/153 zijn geen Hollandse lindes maar zilverlindes en de esdoorn op pagina 160 is geen gewone, maar een zilveresdoorn.

Han van Meegeren is geen onbekende in bomenland, hij is medeauteur van het boek *Bijzondere bomen in Nederland* uit 2010, beschrijft al vele jaren Brabantse bomen op de website: www.cubra.nl en publiceert regelmatig in het Brabants Dagblad. Op www.monumentaltrees.com beschrijft hij zelfs vele Franse bomen.

Het boek kost € 15 (inclusief verzendkosten) en is te bestellen via een e-mail naar han@gianottenprintedmedia.nl of door te bellen naar: 013-5425050. ISBN 978-90-6663-060-4.

Colofon

39e jaargang, winter 2014
Verschijnt 2x per jaar, oplage 3200 stuks
Redactie Annemiek van Loon, Hanna Hirsch
Hoofdredacteur Corine van Dun
Vormgever Jet Westbroek
Aan dit nummer werkten mee:
Bram Breedveld, Wendela Copijn, Stephan van Erp, Corik Geurts, Leo Goudzwaard, Andre Hillebrand, Daniëlle van Hout, Bart van Hout, Jeroen Philippona, Peter Twisk, Bas Visscher en Frank Warendorf

Overname van artikelen en berichten na overleg met de redactie.

Redactieadres Bomenstichting
Uiterwaardenstraat 308, 1079 DB Amsterdam
Telefoon 020-3306008
E-mail info@bomenstichting.nl
Website www.bomenstichting.nl
ING-bank IBAN NL51INGB0002108755

Drukker Drukkerij Atlas BV
Papier FSC Revive 100 50 White Silk 115 gr.

De Bomenstichting heeft tot doel de zorg en aandacht voor de bomen in de stad en op het platteland te bevorderen. Zij doet dit sinds 1970.

Beschermvrouw
Hare Koninklijke Hoogheid
Prinses Beatrix der Nederlanden

Versteend hout

JE ZIET BOOMSTAMMEN ZOALS JE ZE IN HET BOS TEGEN ZOU KUNNEN KOMEN: RUIG, HOUTIGE VEZELSTRUCTUUR, VERSCHILLENDE KLEUREN BRUIN, DEELS VERGAAN. JE OGEN ZIEN WERKELIJK HOUT: SCHORS, HOUTVEZELS, TAKKEN MET KNOESTEN, JAARRINGEN IN DE DOORSNEDES VAN STAMMEN. VOEL JE ECHTER AAN DIT 'HOUT', DAN VOELT HET NIET WARM ZOALS HOUT AANVOELT, MAAR KOUD EN VEEL HARDER. JE WEET DAT JE TE MAKEN HEBT MET IETS ANDERS. WENDELA COPIJN HEEFT HET HIER OVER 'VERSTEEND HOUT'.

Versteend hout is hout dat helemaal is verkieselend. Het verkieselingsproces loopt door verschillende stadia van kiezel: van opaal, via chalcedoon naar kwarts. Daarbij verdwijnt het hout en blijft alleen de vorm over. Je ziet boomstammen en doorsnedes met jaarringen van bomen, die 225 miljoen tot 15 miljoen jaar geleden op aarde leefden.

VERKIEZELING

Door een verkieselingsproces konden deze bomen al die jaren bewaard blijven. Zij wijzen ons op processen van verandering door invloeden uit de omgeving. In kiezelrijk water worden de boomholtes gevuld met een opaalachtige gel, die veel water bevat. Bij oververzadiging slaat het opaal in de holtes neer. Ook chalcedoon slaat neer, maar dat is minder waterhoudend en heeft een ander verzadigingspunt. Zo ontstaat er diffusie tussen de elektronen van deze kiezelsoorten.

Opaal kennen we meestal als een mineraal dat fonkelt in alle kleuren van de regenboog, soms meer rood, blauw of wit. Minder bekend zijn de opalen met de vettige glans in bruine, zwarte en groene tinten, zonder fonkeling. Chalcedoon is een kwarts/siliciumoxide, die we kennen als grijsblauwe steen, die geel, oranje, bruin of rood gekleurd wordt door ijzer in de aarde.

Versteend hout verwijst naar het proces van leven, sterven en transformatie. De boom begint klein, groeit op en leeft op de aarde. Dan wordt hij bedolven door asregens of modderstromen.

OPAAL WORDT CHALCEDOON

Na het natuurgeweld komt er stilte en rust de boom in de sedimentlagen. Regens spoelen kiezelzuur en mineralen uit de as. De modder is vol kiezelhoudend vocht. De boomstam trekt het kiezelige vocht aan. De omgeving klinkt in, droogt uit en verhardt. De boom is als een spons, hij zuigt door zijn hele netwerk van houtvaten en holten al het kiezelwater naar zich toe. Daar verandert het in een proces van miljoenen jaren op miraculeuze wijze in bruine, zwarte en witte opaal en miljoenen jaren later in chalcedoon. Feilloos blijft de voormalige boomstructuur bewaard en is er iets nieuws ontstaan dat aan de boom herinnert. Een indrukwekkend proces.

